

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

czimű, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangu ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá ígéretük után tartssunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félévi folyamban a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Brassai Sámuel, Hegedűs István, Imre Sándor, Beöthy Zsolt, Szász Béla, Szász Gerő, Endródi Sándor, Ábrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sári Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lövey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Atadár, Lugosi József, Ábrányi Emil, Bengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gabor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre 6 frt. || Fél évre 3 frt.
Évnegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők; helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

HIRDETÉSEK

EREDETI
FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.
Amsterdamban az 1883-diki kiállításon
„ARANY ÉREMMEL”
kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített
S I N G E R
varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jótállás mellett ajánlja
Neeser János és társa.
Kolozsvárt, tordautca 1. sz.
(7) (45—52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Őszi újdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hingtaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállításához ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesítetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin
BUDAPETS, Haas-féle palotában,
(25) szemben a „Magyar Király” szállodával. (9—*)

Valódi mosott pamut.

Hímző anyagok.
Kanevasz-szövetek.

Az árak előleges beküldésénél még 10 kr. melléklendő vagy a csomagolásért vagy a bérmentesítésért.

Uj és kedvelt NAPTÁRAK

az 1885. közönséges évre.

melyek

KOLOSZVÁRT

STEIN JÁNOS

könyvkiadó és nyomdász, erdélyi Muzem-
egyleti könyv- és zeneműkereskedésében

k a p h a t ó k :

- Közhasznú erdélyi képes naptár, különös tekintettel a vásárok hibátlan kiadására** 26. évfolyam 30 kr.
- Irodai fali naptár.** Nagy ivrét 30 kr.
- Az „Athenaeum“ nagy képes naptára.** Szerk. Concha Károly. Legteljesebb tiszti ozimtárral. 26. évfolyam 1 frt.
- Nemzeti nagy képes naptár.** Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal. Számos képpel. Szerk. Áldor Imre. 17. évfolyam 1 frt.
- István bácsi naptára.** Alapítá Májer István. Szerk. Köhalmi Klimstein József. 30. évfolyam 50 kr.
- Protestáns új képes naptár.** Szerk. Duza Sándor tanár. 31. évfolyam 50 kr.
- Falusi gazda naptára.** A magy. gazdák, kertészek, lelkészek és tanítók számára. Szerk. Spozon Pál. 21. évfolyam 80 kr.
- Gazdasági zsebnaptár.** A magyar gazdák évkönyvével. Szerk. Kodolányi Antal 25 évfolyam, kötve 2 frt.
- Gazdasági könyvviteli naptár.** Szerk. Kodolányi Antal. 9. évfolyam. Kötve 1 frt 50 kr.
- Lidércz-naptár.** 24. évfolyam 60 kr.
- Honvéd-naptár.** Együttal katonai naptár. A magy. nép számára. Szerk. Áldor Imre. 18. évfolyam 60 kr.
- Magyar nők házi naptára.** Szerk. Beniczky Irma. 17. évfolyam 60 kr.
- Borászati naptár.** Szerk. Dr. Nyári Ferencz. 12. évfolyam 80 kr.
- Szabadelvűpárti naptár.** Szerk. Szathmáry György. 2. évf. 80 kr.
- Székely egyleti képes naptár.** 4. évfolyam 40 kr.
- A „Nép zászlója“ naptára.** A magyar nép számára. Szerk. Áldor Imre. 17. évfolyam 40 kr.
- Kossuth-naptára.** Szerk. Honfi Tihamér. 15. évfolyam 40 kr.
- A magyar nép naptára.** Képes kalendárium sokféle hasznos és mulattató olvasmányval ellátva. Szerk. ifj. Tatár Péter 30. évfolyam 25 kr.
- Nevezzünk!** Mulattató naptár. Megesinálta vala egy asztromókus. 16. évfolyam 40 kr.
- Határidő-naptár.** Mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek sat. számára. Kötve 1 frt 20 kr.
- Képes családi naptár.** Sok képpel. 6. évfolyam 60 kr.
- Vig ozimborá.** Mulattató képes naptár. 2. évfolyam 30 kr.
- Családi képes naptár.** 28. évfolyam 50 kr.
- Bucásnszky nagy képes naptára.** 38. évfolyam 40 kr.
- Petőfi-naptár.** Sokféle olvasmányval és számos képpel 30 kr.
- Közigazgatási nemzeti kalendárium.** Hivatali és irodai használatra. Hivatalos adatok nyomán szerk. Szántó József. 5. évfolyam 80 kr.
- Kemény kötésben 1 frt.
- Függetlenségi naptár.** Szerk. Törs Kálmán 50 kr.
- Házi naptár.** Hasznos tudnivalókkal és mulattató tartalommal. Szerk. Scarron. Számos képpel. 12. évfolyam 50 kr.
- Jegyzék-napló, ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára.** Szerk. Dr. Siegmund Vilmos. 21. évfolyam, kötve 1 frt 20 kr.

- Ügyvédek zsebnaptára.** Szerk. Kovács Gyula. 13. évfolyam, kötve 1 frt 20 kr.
- Orvosi zsebnaptár.** Szerk. Dr. Lőrinczi Ferencz. 16. évfolyam, kötve 1 frt 20 kr.
- Orvosok zsebnaptára.** Szerk. Dr. Purjesz Zsigmond. 13. évfolyam, kötve 1 frt 50 kr.
- Ügyvédi zsebnaptár.** Szerk. Szántó József. 9. évfolyam, kötve 1 frt 20 kr.
- Jogász-naptár.** Ügyvédek, bírák és közjegyzők számára. Szerk. Szántó József. 9. évfolyam, kötve 1 frt 20 kr.
- Jegyzék-napló gazdák számára.** Szerk. Dr. Wagner László. 13. évfolyam, kötve 1 frt 60 kr.
- Tanári zsebnaptár.** Tanügyi czimtárral, tanuló-érdemsorozati rovatlapokkal és naplóval. Kötve 1 frt 40 kr.
- Tanítók zsebnaptára.** Szerk. György Aladár. 10. évfolyam. Kötve 1 frt 20 kr.
- Jegyzék-napló mindenki számára.** 13. évfolyam. Kötve 1 frt 20 kr.
- Hölgyek naptára.** 13. évfolyam. Diszkötésben 1 frt 80 kr.
- Czettel szabad. előjegyzési (blok) naptára.** 15. évfolyam 75 kr.
- Czettel szabad. jegyzék- (blok) naptára.** 15. évfolyam 75 kr.
- Általános blok naptár** 75 kr.
- Tároza naptár.** Egy fényképpel. Pénztárczában és mellényzsebben egyaránt hordható. Füzve 20 kr.
Aranyos táblájú diszkötésben 40 kr.

Ezekon kívül nagy választékban kaphatók még mindennemű

- Zsebnaptárak** 20 krtól feljebb.
Pénztárcza-naptárak 20 krtól feljebb, különféle csinos és diszes kötésekben.
Fali naptárak 20 krtól feljebb.
Lap-naptárak 20 krtól feljebb.
Blok-naptárak 50 krtól feljebb.

ROMÁN NAPTÁRAK:

- Amicul poporului.** Calendar pe anul 1885. Anul XXV. 50 kr.
- Calindariul ardelean de oasa.** Pe anul 1885. Anul III. 28 kr.
- Calendaru de parete** pe anul 1885. 50 kr.

NÉMET NAPTÁRAK:

- Siebenbürgischer Volkskalender.** 34. Jahrgang 50 kr.
Mit Schematismus 70 kr.
- Hermannstädter neuer und alter Hauskalender** 20 kr.
- Der wiener Bote.** Illustr. Kalender für Stadt- und Landleute. Von C. Elmar 16. Jahrgang 40 kr.
- Vogl's Volks Kalender.** Redigirt von Dr. A. Silberstein. 41. Jahrgang. 65 kr.
- Münchener Fliegende Blätter Kalender.** 2. Jahrg. 66 kr.
- Neuer illustrirter Volkskalender** für Ungarn und Siebenbürgen. 50 kr.
- Budapester Bote.** Grosser Bilder-Kalender für Ungarn und Siebenbürgen. 4. Jahrgang. 40 kr.
- Bucásnszky's grosser Bilder-Kalender.** 37. Jahrg. 40 kr.
- Astronomischer Kalender.** Herausg. von d. k. k. Sternwarte in Wien. 4. Jahrgang. Cart. 80 kr.
- Kikeriki-Kalender.** Herausg. von O. F. Berg. 30 kr.
- Kossuth-Kalender, Kleiner.** 16. Jahrg. 20 kr.
- Christlicher Bilder Kalender.** 37. Jahrg. 20 kr.
- Kleiner Bilder-Kalender.** 37. Jahrg. 20 kr.
- Tagebuch für Comptoire, Fabriken, Bureaux, Kanzlein und Gutsadministrationen,** geb. 1 frt 20 kr.
- Waldheim's Comptoir-Handbuch** und Geschäfts-Kalender. 19. Jahrg. geb. 1 frt.
- Auskunfts-Kalender** für Geschäft und Haus. 20. Jahrg. cart. 50 kr.
- Medizinal-Kalender.** 40. Jahrg. in Leinw. geb. 1 frt 60 kr.
- Notiz-Kalender für die elegante Welt.** 25. Jahrg. eleg. in Leinw. geb. 1 frt 20 kr.
- Geschäfts-Notiz-Kalender.** 19. Jahrg. in Leinw. geb. 1 frt 20 kr.

Tagebuch für alle Tage jeden Jahres , in Leinw. gebunden	1 frt 20 kr.
Bienen-Kalender , in rothe Leinw. geb.	1 frt.
Forst-Kalender , 13. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt 20 kr.
Garten-Kalender , 10. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt 60 kr.
Handels- und Börsenkalender , 25. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt 60 kr.
Juristen-Kalender , 13. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt 60 kr.
Landwirthschafts-Kalender , 11. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt 60 kr.
Montanistischer-Kalender , 9. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt 60 kr.
Musikalische Welt , Notiz-Kalender, 10. Jahrg. in Leinw. g.	1 frt 40 kr.
Pharmaceutischer Kalender , 22. Jahrg. in Leinw. g.	1 frt 60 kr.
Professoren- und Lehrer-Kalender , 17. Jahrg. in Leinw. geb.	1 frt.
Ingenieur- und Architekten-Kalender , in Leinw. geb.	2 frt.
Portemonnaie Kalender 20, 36, 40, 50, 60 és 80 kr.	
Wand- und Blatt-Kalender 15, 20, 30, 40 és 50 kr.	
Comptoir-Wand-Kalender 40, 50 és 60 kr.	
Universal Block-Kalender	60 kr.
Czettel's priv. Vormerk (Block) Kalender	75 kr.
Czettel's priv. Notiz (Block) Kalender	75 kr.
Mignon-Block Kalender	50 kr.

Ezekon kívül minden más kézi-, zseb- és fali naptár

Kolozsvárt Stein János

könyv- és zeneműkereskedésében nagy választékban és jutányos áron kapható.

Egy teljes **Petőfi** 1 frt 50 kr.

STEIN JÁNOS

erdélyi muzeum-egyleti könyvtáros könyv- és zeneműkereskedésében Kolozsvárt

kapható:

Petőfi Sándor összes költeményei.

Népies kiadás.

A költő arcképével.

Csinos vászonkötésben 1 frt 50 kr.

Vidékre: 1 frt 60 kr-nak postautalvánnyal való beküldése mellett bérmentve.

Epen most jelent meg s

Kolozsvárt STEIN JÁNOS

erd. muzeum-egyleti könyvtáros könyv-, mű- és zeneműkereskedésében kapható:

RAJZMINTÁK

a „mérték mutató“ című taneszközzel való első rajzgyakorlatokra.

Nép- és az ipariskolák számára

összeállította

PROPPER FERENCZ, rajztanár.

Ára 50 kr.

Vidékre 60 kr-nak posta-utalvánnyal való beküldése mellett bérmentve.

STEIN JÁNOS
könyv- és zeneműkereskedésében Kolozsvárt kapható:

A francia forradalom története.

Irta MICHELET.

II. kötet. Ára 2 frt.

Vidékre 2 frt 10 kr-nak előleges beküldése mellett bérmentve.

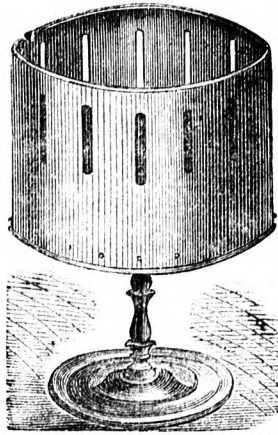
Stein János

könyv-, mű- és zeneműkereskedésében
KOLOZSVÁRT

kapható:

ZOOTROPE

VAGY

forgó csudahenger.

Egy sikerült játékszer 12 vig képpel.

Földgömbök és Telluriumok, melyek a hold és föld, vagy csak az utóbbinak forgását a világörben mutatják, régen ismert dolgok; de egy mozgó, tánczó, virgoncz kis világ, szemléltetőleg és mulattatólag előállítva, valami egészen új és eredeti.

A **ZOOTROPE** vagy **forgó csudahenger** gyorsan utat tört magának, mint kedves időtöltésül szolgáló játékszere az ifjuságnak s a családi tűzhelynek.

Szerkezete igen egyszerű. A készülék könnyen forgatható henger alakú részébe, mely egy fatalpra van alkalmazva s körös-körül réslukakkal ellátva, hosszú, szalag alakú képeket helyezünk. Miután a hengert könnyű hajtással gyors forgásba hoztuk s a réslukakon betekintünk, a képek **megelevenedve tárulnak szemeink elé.**

Látjuk, többek között, a szemfényvesztőt, több golyót dobálva, ritka ügyességgel játszani; a mézet lopó medvét, a méhektől körül-dongva; az érdekes utazást a holdba, a fárasztó négermunkát, az emberevőt tánczó kutyájával, az akadályversenyt stb. stb.

Valójában, egy vig és tarka élet tükrözik vissza ez elmés készülékben, mely egyszersmind természettani taneszköz is levén, egyaránt tanulságos és figyelemre méltó s meglepő változatosságainál fogva bárkinek, de főleg a fiatalágnak nagy mulatságára szolgál; úgy, hogy

alkalmi ajándéknak

is felette alkalmas és ajánlható.

A 12 képpel ellátott készülék ára 3 frt 50 kr.

Vidékre, csomagolással együtt, 3 frt 80 kr.

Összesen 108 sikerült kép jelent meg hozzá, 9 sorozatba osztva. Minden sorozat (12 kép 6 lapon) külön is kapható 90 kr-ért.

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedése
KOLOZSVÁRT.

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " - "
Egész évre	6 " - "

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)
Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése.
KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Neyyvenhetedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1-1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. november 16.

REÁL-IDEÁL.

Mi kell?

Elértétek, mire annyi század vágyakozott.

Fényes városok rendezett utca-sorain tükrözve kirakatokban törlik meg a villamos fény s jobbra-balra egymást változtatják a tudomány és művészet pantheonjai.

Százazerebbe került intézetekben elemzi tárgyát a magas tökélyre kifejlődött agyvelő s a felgyűjtött iratok millióit alig bírja már regisztrálni zárt esernökében a bibliographus.

A gyermek lelke játszó porában a prairiek tenyészetén és a csillag-ködök keletkező világán kalandozik, míg a leányka szíve az algebra aczelmintájába töri bele magát s nemzetgazdasági aritmetika gyöngyeit fűzi emlékezete fonálára.

A közlekedés gyorsan lélegző menete kitörölte a cyclopsok és pygmeonok területét a föld abroszából: az embereket és a jellemet végzetesen alakító rideg természeti határok nyulnak el mindenfelé.

Roskadunk a tudás alatt; minő kincs!

Nincs egy hüvelyknyi hely az ég boltozatán, a levegőben, a hegyeken, a tengerek fenekén, multunkban, vagy a nő testén, hová az ítélet szeme be ne hatolt volna s olthatatlan lámpásával be ne világított volna: itt van-e az üdv?!

A festő színei széltörvék a physika spektroskopja által, a zene édessége az atomok számtani jegeczévé zsugorodott, a költészet kijelentései műfogások által bűvészi mutatványokká levének s a szerelem neve: fájó örvény, mely enni kér.

Minden fellejtve, megmagyarázva. Talán pihenni is mehetnénk?

De hová? Hol egy pont, mely szilárdul áll, melyre megnyugodva fektethetnők le lelkünket, nem remegve, hogy az kimozdul alólunk s mi mély ál-

munkból felriadva hullunk alá a mérhetetlen bizonytalanba?

A logika nem tűr meg mást az öt érzéken kívül és az öt érzék csak a szünetlen mozgás örök Ixyon-kerekének zakotáját hallja, szédületét érzi, lökéseit állja. Még alvásunkban sem járunk nyugalmas arczu, sziklatalaju, elenyésző pusztán; házak járkányán kuszunk, száraz fák törekeny ágacskaiba fogódzunk s vizeken nehezédünk, míg lábaink alól elfutnak a habok.

Kétségbejítő halálvergődés. Az idő.

Boldog és fenséges középkor, midőn a szívnek szabadott sirnia, ha szorongatva érezte magát s midőn a szó sohajaival megkönnyebülhetett a meglankadt kebel! Könnyeidre nem mondá ki a lelki zavar diagnózisát az orvos s panaszaidra nem borította rá a „dagályos“ jelzőt az aesthetikus.

A philosophus gúnyosan nem merte lenézni szellemünk mystikáját. Szerettünk könyv nélkül, beszéltünk gúzs nélkül s meghaltunk a csatatéren visum repertum és bonczetelek nélkül.

Volt mézes ajku költőnk, lángviharban zúgó lelkipásztorunk, ingatagság nélküli állam-jellemünk, birtunk a remény megfizethetetlen ostobaságával s a hit tehetetlenségének oroszán erejével.

Az alvajárással éber mómora fölőlegessé tette a lélekformosító folyó tüzet, a szeszt, s a nő gyengeségének exaltált elleplezése megkimélt az undortól, a földet harapó szenytyől.

Mind ennek vége; Budapestről csordáslag tolonczolják el a lényeket, kik egykor angyalok valának. Falvainkon pedig piszkos üregekbe fülnek, kik istenek gyanánt emelhettek volna vállaikon a mennyet.

Gyermekeket szülő ne büntessen, mert öngyilkossá leszen, arát völegény oltárhoz ne vezessen, mert lopni lesz kénytelen a becsületéből.

Az iskola haszontalanságok időtapsó malma, hol megszállottá lesz a vértelen gyermek s megvakul a tankönyvgyárak termékeinek elfogyasztása alatt.

A conventionalismus hazugsága a láztábla 41°-ig emelkedett; két ember egy fedél alatt nincs teljesen rejtett gondolat nélkül egymással.

S a leverő lények törmelékei, a szétomló ég gerendái alól nincs egy hang, nincs egyetlen egy költő, regényíró, drámaíró, ki azt kiáltja: ne féljetek.

A sajtó csak a bűnök, nyomoruság, halál kodifikátora.

Az optimismus unalmas és buta. Az idealismus inpraktikus. Előbb lehet a rothadás nehéz prózája leírásával a hír szekere jutni, mint az élet balzsamos aetherének dalaival.

A betű is elfajult; igazság nyelvének született, chaosz atomjaivá változott.

De mit akarok én a monologgal?

Reményemet akarom kifejezni, miszerint az emberiség művelődésének történetéből és a természet öngyógyító erejének látásából vett meggyőződésem szerint odaértünk, hogy reactió fog, reactionnak kell megindulnia Európa szelleméletében; vissza fog térni az, mi a középkorban egészséges vala; el fog oszolni, mint pára a napra, a mi ma tulzott, félszeg s a megismerés abususa gyanánt jelentkező.

Az iskolában az ima, a munkában a vasárnap, a harcban a solidaritás: ezek mindenekelőtt a legelsőek. Aztán jönnek az ész-házasság megvételése, a világpolgárság minimuma, osztályok és nemzetiségek közt testvériség, mint első tagja az egyenlőség és szabadság háromságának. A czimerek symbolismusából megmarad a foglalkozások mély allegóriája, a jelszavakból a becsület szó; a szinpad az asszonyt fogja magyarázni a maga tisztaságában s a templom erőt nyújt a férfunak a tette.

A sajtó annyiban megtisztítva lesz, hogy a közönségnek végül is megnyílik a szeme s a gyermekeknek és gazoknak kezéből kiveszi a tollat, pártolásával csak a tehetséget és becsületet juttatva előre.

A közéletnek be kell állnia a tudás és a lelkiismeret között.

Eleget tapasztaltam, hogy a társadalom autonósiáját tudjam s elég vak vagyok, hogy a közélet lehetőségét higgyem.

SÁNDOR JÓZSEF.

A MAMA SZERELME.

PETELEI ISTVÁN.

III.

Buba pedig nem halt meg, hanem nevezetett Bán Etelkának, ki édes leánya Bán Lilusnak az okosnak. Elhomályosított minden más bubát s uralkodott az egész palota felett.

A szörnyű nagy, vén, komor ház eltűrte, hogy ez a valahonnan való senki parancsoljon benne. Hajdan erős férfiak lélekzettek ott. A homlok-falára nagy betűkkel írta fel régen az egyik Bán: „Isten adja az erőt.“

Ugyane Bán annyi erőt merített a roppant forrásból, hogy a meredek fedélről lelőtt puskával két paraszt jobbágyot, kik ott cserepeztek s valami szükségtelen megjegyzést bátorítottak kiejteni a szájukon. A paraszti test dübörögve gurult le a fedelen s omlott a földre...

Egy másik Bán ott alant a sűrűn rostélyos ablakok megett, a boltozott fekete szobában őrzött egy asszonyt egy féleleten át, míg csak utolsót lehel. Az asszony kaczer hajlandóságokat árult el s nevezetesen felbátorított egy czudar pribéket, hogy a bálban, fedetlen vállát megcsókolja. Vastokot csináltatott Bán, lakattal zárható vastokot arra a vállra, hogy a nap se süthessen többet rá. S porkolábja lett asszonyának az egész életre...

Mint egy nagy fekete felhő, olyan az a ház. Méltó fészke az erős Bánoknak. Kongó ives termekben, üres homályos folyosóin most két kis bogár uralkodik Bán Etelka és szolgálja csepp mamája: Lilus. Két fényes szentjános bogárka a sötétségben.

A lépcsőt czifra mivű erős vasajtó zárja el,

a zegzugos sötét penészszagú kapualjtól. Az udvarra akkora ablakok nyílnak csak, mint egy lő-rés. Ott erős gabonások, istalók képezik a korlátokat vasrostélyokkal, vasajtókkal védettek. Egy kis vár a Bánok háza. Menhely is volt valamikor.

Ez a kis Etelka is csak úgy menekült ide valahonnan s befogadták. Hogy fogantatott, ez immár bűn volt, hogy lett az gyilkosság... Menekült: — Lila ajtót nyitott neki.

S öltöztette csipkébe, selyembe. A régi Etelka — a hajás buba szegletbe került s elporosodott. Még a ruhái sem voltak jók. Mert e kis bogárnak vaskos a lába, a karja, a dereka. A tányérkák sem voltak jók, sem a csuprok. Mert ez falánk, mint egy veréb. És jaj! milyen helytelen, rakoncátlan, mennyi a baj vele. Hogy sikolt, hogy sir — de aztán hogy kaczag! Ha szunyad, Lili fogja a kezét, ha ébred, Lili után ügyel, ha nyöszörög, Lili vigasztalja. De ront, de parancsol. Mérgező és akaratos Befogadták; szolgáló lettek.

Mert játszani ki tudna vele úgy, mint a régi eldobott, elfelejtett engedelmes bubákkal. Komolyan ha inti Lili, ha oktatja, ül-e egy helyben, mint a régi Etelka? Azok, ha jött a hatalmas Bán ur, megvonultak a bubapalota csepp bársonyszékén s alázatos hallgató fa-, viasz- s gumi-darabok lettek; — hát ez tud-e félni vajjon?

Ha Bán ur kegyes lesz valaha megtekinteni, fog-e illedelmet tudni? Oh igazán Lili reszketett, hogy mi lesz akkor. Mert bárha Apa már néhány hónapja itthon van, nem ment arra felé, hol Etti rakoncátlankodik. Ő nem szereti a helytelenséget. Sőt Lilusnak is mennyit kellett magyarázni, hogy ez az Etti az övé, neki adta a bába néni és mindenki neki adta; hogy ő ennek a mamája; mennyit kellett sirjon, könyörögjön, míg megengedte Apa is, hogy az övé legyen.

Valaki — a másvilágra költözött édes anya bizonyosan — bátorította, erősítette meg úgy kis

szívét, hogy ki tudta erőszakolni Apától ezt a senkinek se kellő játékot. S ha hallották volna, hogy magyarázott, esdekelt, ha látták volna mint borultak szép szemei könybe, elhinnék nekem, hogy az igazi mama hozta az égből számára az erőt, melylyel Bán urral szembe szállhatott...

És mert olyan nehezen jutott hozzá, oda is forrt kis szívéhez. Az övé Etti. Senki meg ne bántsa, akarata ellen senki ne tegyen. Lilibé felébredt a Bán vér, ha megsiratta a dada, vagy a szobaleány az ő leányát. Erős lett, vakmerő, mint a gyenge fecske, ha fiacskáit védi.

Mint a fecske a magáét, sajátjának tudta Lilus is az ő fiókáját. Csak játékszernek kapta — de eleven volt, meghatóan ügyetlen, ha kaczagott, ha sirt. Egy védtelen buba, kinek nem fa a lába nem porcellán a feje, ki ha leesik, eltörik és össze nem forrasztja emberi mesterember. Egy gyámtalan kis lélek, senki máshoz, Lilin kívül, nem tartozó. Mindezek okáért felébredt az anyaság Lilusban. Bizonyosan nem hitte volna el, hogy nem úgy az övé, mint saját vére, saját szeme, saját keze.

Őszre már akkora volt Etti, hogy ráállhatott a lábára. Jaj milyen ügyetlen volt! Egy pampót húztak rá s oda támasztották a falhoz. De Lilus két lépéssel állott csak odább s őrizte.

„Fut buba“ — kiáltotta s akkor topp az egyik lábacskára, topp a másik s aztán szaporán futvást a Lilus karjaiba. Milyent sikoltott! Lilus pedig kaczagott, hogy a szoba csengett belé. Vig volt ott minden, megvilágosodtak a falak is. Már akkor azt is tudta Etti mondani, hogy „mama.“ Bizonyos, hogy olyan szépen még senki se mondta azt a szót. Befurta fejét a Lili vállá és nyaka közé s hegyesen kiabálta: „Mama, mama.“

Egész véletlenségből ott ment akkor keresztül a pompás Bán ur. Egy percig megállt ott az

TÁRCZA.

A ROSZ KEDVRŐL.

Essai: írta Pokels.

(Folytatás.)

Az élvágy káros, mihelyt a rossz kedvre hat és károsabb, mint a tulságos evés és ivás, mert a test rostjaira hat s közvetlenül megtámadja az agyat is. Fogadni mernék, hogy a korunkban oly erősen terjedő rossz kedvnek e szenvedély kicsapongásai az okai. Az étvágy kitörései hevesek, de nagyon ártalmasok is.

Korunkat méltán illeti meg az a vád, hogy az ember hajlamát a rossz hangulatra nyilván fokozza. A most mindenütt uralkodó roppant fénytűzés, mely az embert puhultá, érzékenynyé, betegessé teszi; a sokszerűen készített étel, ital; modern olvasmányok, a társalgásban uralgó érzélgőség, végre a hamis nevelésirány — mind megteszik e tekintetben a magokét!

Jelen nevelésünkben, igaz, sok jó van, de nem tagadhatjuk, hogy a sok helyes reform mellett is még sok a javítani való. Miért? Mert még mindig kényesztetünk!

Előkelő, gazdag házakban a rossz kedv, a szélszély nem ismeretlenek.

Nem csoda, ha a gyermek ezt látva, mintegy hozzászokik. Elnézés, kívánságának pontos teljesi-

tése, azon aggodó törekvés, hogy kegyét megtarthassuk, pipere s hizelgés által igen magas fogalmat adunk saját becséről, kis én-jéről.

Oly embernek tekintjük, ki jövőre atyai hajlékát a kimélet, elnézés mindazon hibáival örökli, a melyet nevelésében oly menthetlenül s mintegy készakarva nyert s nem gondoljuk meg, hogy ép ezt az elkényesztetett gyermeket üldözhetik egykor a rossz kedv nyugtalanító képei. Hát a testi nevelés? Bizony abban is sok a hiba. Az ételek megválasztásában nem vagyunk eléggé vigyázók, sem azokban, kik ezt nyújtják. A gyermek vagy igen lágy, vagy vastag ruházatot kap, korán használja a mesterséges orvosságot, fél, mert visszatartják a szabad levegőtől, nem tornáztatják eleget, szenvedélyei, érzelmei elpuhulnak, mind e hibák a nevelésben elgyengítik a testet s előkészítik arra, hogy rossz kedvű legyen. Pedig akkor önmagának, másoknak csak terhére válik!

Mindaz, a mi képzetünkre, érzelmeinkre kelemetlenül hat, képes rossz hangulathoz ejteni. Hosszas, tartós tanulás, szomorú kilátások a jövőre, kétségek a bennünket érdeklő igazságokban, a sziv titkos vágyai, szeretet, felindulás, sőt álmok és képzelte büntetések is — ha azok semmiségéről meg is vagyunk győződve — rossz kedvűekké tehetnek.

*

A rossz kedv szomorú következményei végtelemül több kárt okoznak, mint rendesen hisszük. A benső meghasonlás, melyet a rossz kedv lelkünkben előidéző, nemcsak abban sujt, hogy az élet örömei iránt érzéketlenné tesz, az embereket tőlünk elriasztja; hanem az emberi szellemet is feltartó-

ztatja önmegismerésének fejlődésében, erkölcsi tökélyeinek kiképzésében.

A belső kényszer és nyomás, melyben a szenvedet szenved, áthat azon erőkre, a melyekkel gondolkozunk; képességeink mintegy megállnak, fogalmaink elhomályosulnak vagy születésükkor megfojtatnak s fáradságunkba kerül azokat az értelem tiszta világára felhoznunk. Egy más esetben eszméink leirhatatlan élénkek, mintegy ragyognak, vakitnak; s ha vissza akarjuk üzni a feledés sötét háttérébe, nem tudjuk. A szellem munkája nem akar sikerülni; igyekszünk ugyan dolgozni, de hamar elfáradunk, beteges bizalmatlanság kíséri gondolatainkban és felbőszít saját képzetünk ellen!

A mit ily lelki állapotban cselekszünk, az ferde, tökéletlen, elcsúszott lesz. A munkán meglátszik a születés siralmas kényszere, rendesen szörnyűszülött s ha később vidám hangulatban szemléljük, csodálkozásunkat kelti fel. Komor hangulatban a kellemes, mulattató olvasmány is izetlenné lesz, a legszebb helyek mesterkélték, hosszadalmasak, zavartak. Neheztelünk az ártatlan szerzőre, mintha személyesen megsértett volna. Mindez nem a nyugodt, józan megfontolás, hanem a rossz kedv műve.

Ezekből megérthető, hogy a rossz kedvű ember eszméi változókonnyak s a való ismeretek megszerzésében ha nem is akad meg, nehezen halad előre. Ismerék nem egy jeles tehetségű férfit, ki azért, mert mindenhez hozzáfog s mindent ismét abba hágy, nem lehet valódi tudományos ember. Pedig a jókedv, a vidámság tudományos foglalkozásainkban olyan, mint az éltető napsugár!

ajtóban csodálkozva, némi szánakozással vegyített kedvteléssel.

„Nem szeretem — mondta azonban csakhamar teljes fanyarsággal — azt a bolondságot Lila azzal a kölyökkel. Ohajtanám, ha csendesebb lenne.“

Lili felszökött. Tele volt gyönyörűséggel.

„Nézze Apa, de milyen kedves. Már beszél és jár, no nézze...“

„Ne illetlenkedjék Lila... nem szeretem.“

Ennyi volt az egész, de a Lili arca elhalványodott s magához ölelte a leányát szorosán, hosszasan, mintha megvédeni akarná ellenségei ellen...

Eljött a nyár s akkor már vendégeket is fogadott Lili. A doktor fia Deé Géza s a koldus urfi Nemes Gyula, kit a doktor nevelt, meglátogatták a hölgyeket. A kis nőcske már tudott futkosni s pompásan gyűgyögött nagy verses történeteket a pulykáról és a bárányról.

A fekete palota magas kökerítéses kertjében volt a salon. Ott mutatta be a tudását Etti. Szépen fogta a köténykéje csücskét s szónokolt, igen ügyelve a mamát.

„Büszke lehet a leányára“ — bókolt Deé Géza.

Tudni kell pedig, hogy az a Géza csufolkodó urfi volt, a ki igen szerette bosszantani Lilust. Egy pár évvel volt idősebb s ugyan nagyra volt e pár esztendejével. Csufnak találta a bubáit, roszaknak a játékaikat s mindig valami csalfasággal rontotta el a mulatságokat. Ezenkívül gögös és bántó viseletet tanusított koldus Nemes Gyulával szemben. Szolgáltatta magát vele s véleménynyilvánításaiért szigoruan utasította rendre. Pedig Gyula félénk, beteges és alázatos volt, minthogy semmi egyébbel nem bírt, mint nagy-nagy szerénységgel s árvasággal.

Hanem e hetykeség jól állott Deé Gézának, valamint jól állott neki minden. „Büszke lehet a leányára“ — azt mondta Lilusnak. Igen kedvesnek

találta Lilus e megjegyzést s összecsókolta érte Etti-t. Minden kedvetlenséget elfelejtett Géza e szeretetreméltósággal

Azért is oda adta kezét a Gézába, mikor sétálni mentek a porondos úton. Pompás, bolyhos gyneriumok nyújtották vékony száraikon virágaikat, violák illatoztak a virággyásokban s madarak énekeltek a bokrok között.

Etti elől tipegett a koldus urfival s tökéletlen mondatokban bár, de szüntelenül magyarázott neki.

„Szép virág — mutatott a csüngő floxra — Ettié, mind itt Ettié.“ Azán hegyesen felsikoltott egy elszálló lepke miatt. „Fogja meg Etti...“ S futni kezdett utána s a koldus urfi is futni kezdett, minthogy Géza azt rendelte a tekintetével. A lepke szállt s Etti lihegett. Hát leült a fűbe és virágot szakított. Ránézett a lovagjára s feléje nyujtotta. De egyszerre mást gondolt. Visszakapta s Deé Gézához futott vele:

„Fogja!“ — mondta.

Géza leereszkedően mosolygott és lehajolt a bubához. „Nekem hozta?“ — kérdezte s megölelte a leánykát.

Lili elkomolyodott. Valami bántotta.

TOROCZKÓI LÁNYOK.*)

Nagy Törökországban
Császár városában
Három jó vitéz nyög
Keserves rabságban;
A ki embert látnak
Az is csak a strázsa,
Kezökön-lábukon
A vas három mázsa.

*) Benedek Elek és Sebesi Jób újabb népköltési gyűjtéséből.

Kelemen az első,
Simon a második,
Toroczkai Péter
A gyászos harmadik.
Toroczkói lányok,
Szőke, barna lányok,
Ha mi aranyatok
Ti mind id' adnátok,
Toroczkói lányok,
Szőke, barna szépek,
Ha mi ezüstötök,
Most mind letennétek,
Drága köves gyűrűk
Ha lennének benne,
Három jó vitéznek
Váltása meglenne.
Igy beszélt a bíró
Benedekfi János,
Összenéztek erre
Toroczkói lányok,
Aranyat, ezüstöt
Leraktak ezrével,
Még meg is szerezték
Szemeik gyöngyével,
Vót benne máriás,
Arany, drágakő is,
Begyült egy vékával,
Volt talán kettő is.
Befogja a bíró
Négy szép paripáját,
Úgy keresé föl a
Császár palotáját,
Haza hozta őket
Nagy Törökországból,
Császár városából,
Keserves rabságból.

(Kolozsvár.)

Az emberi szív sokat szenved a rosz kedv által. Az emberi természet mélyebb ismerete nélkül is világos, hogy az érzelmek folytonos apálya, dagálya által a szívnek sokat kell veszítenie erkölcsi értékéből. A legjobb ember nem egyszer komor hangulatában roszat cselekszik.

A jellem nemes egyszerűsége, a jó iránti tiszta, benső érzet, az erény tisztelete, a gondolatok biztossága, barátság és emberszeretet — mind szenvednek a rosz kedv nyomásai alatt. Elveink, érzelmeinkben szánalomraméltó ingatlanság fog el, mint barátok hűtlenek, mint üzletemberek hasznavehetetlenek leszünk s gyenge szívünk megérdemli, hogy az emberek iránta bizalmatlansággal, hidegséggel viseltessenek.

A rosz kedv pillanatig sem hasonló önmagához, tetszik neki a változatosság, nem szeret sokáig egyforma lenni. Tegnap gáncsolta azt, a mit ma dicsér; ma legjobb barátunk, holnap már közönyös, sőt meg is vet. Ma előzékeny, holnap kiállhatatlan. Egyszer szenteskedő, jámbor, babonás, máskor könyelmű, kicsapongó, szabadelvű. Szóval nem tudjuk, mit bírnak ő benne; és ő? Ő ön magát sem ismeri!

Önfejü szülő, rosz kedvű nevelő nem mindig ismeri a nevelés helyes útmutatásait; korlátolja a gyermek szabadságát s rosz kedvében annak erkölcsi kiképzése ellen dolgozik.

Ott egy méltánytalan apa gonosz szeszélye frigyét köt emberek között, kik egymást soha sem szerethetik. Mi vár reájok? Szomorú élet Amott egy különczködő anya örökösen szidja legkedvesebb leányát és e barbár neveléssel elrontja, rosz

kedvűvé teszi! Itt igen tiszteletreméltó család szenved egy mogorva rokon rosz szive miatt. Emitt egy önféjü bíró sötét óráiban igazságtalanul ítél, mi által családok boldogsága megy tönkre. Ott a rosz hangulat jeles férfiak tekintélyét ássa alá. Békétlenség, gyűlölet hatol a boldog családi szentélybe s nem ritkán a rosz kedv volt oka a legvéresebb háboruknak! Ki tudná azonban mindazon számtalan bajt elősorolni, a melyet ez eddigelé az emberi társadalomban okozott!

Valóban sokszor vagyunk igazságtalanok rosz kedvünkben. Az igazságot embertársunknak csak keserűséggel tudjuk megmondani; ártatlan dologból vétket faragunk; intés helyett heves szemrehányást teszünk; erkölcsi oktatásunk czélzatos, tréfánk mérges, hallgatásunk bántó. Mint a vak, nem látjuk, hogy haragunk az ártatlant sújtja s úgy látszik, mintha rosz kedvünk ki akarná magát tombolni! Néha érezzük ugyan, hogy hibáztunk, messzire mentünk, de épen az e miatt érzett belső szegény még jobban felharagit. Nem akarunk hibásoknak látszani és ezért nagyobb hévvel kelünk igaznak vélt ügyünk védelmére.

*

Hogyan vehetjük rosz kedvünknek elejét, mi-kép gyógyulhatunk ki abból? Erre a következő nyolcz fejezetben igyekszünk megfelelni, bár elismerjük, hogy a lélek e betegsége ellen olykor a legjobb eszköz sem használ. A test idegbajait az ész érvelései nem mindig gyógyítják meg vagy azért, mert azt hisszük, hogy a betegség nem is

nyom, vagy — a mi a legroszabb — nagyon ragszkodunk hozzá.

1.

Hogy a rosz kedvnek elejét vegyük, kiválóan azt ajánlom, hogy ne csak a tárgyat, alkalmat kerüljük el, a mi által rosz kedvűek lehetnénk, hanem fojtsunk meg már születésében minden bús, komor gondolatot. Oly szabály az, mely gyógyít. Bús gondolatokon ne csüngjünk sokáig, mert végre is elfoglalják egész képzeletünket s akkor annyira elveszítjük uralmunkat önmagunk felett, hogy lelkünkben a vidám képzetek mindig felszínre nem is jöhetnek. Lelkünk egész erejével hassunk arra, hogy kellemes szórakoztató képekkel a rosz kedv dāmoni hatalmát megsemmisítsük! A kellemetlen tárgyat, a rémképet, tekintsük úgy, a mint van, nem pedig a hogy azt képzeletünk lefesti. A kedély borujának sokszor az az oka, hogy félünk, ijedősek vagyunk. A kedély mintegy elkábul s akkor a képzelőerő annál nagyobb ur, minél ritkábban gondolkozunk komolyan ily szenvedélyes pillanatokban. Szerencsés ember, ki magán uralkodni tud, ha valami baj éri; de ez kevés ember tulajdona, bár a legjobb óvszer az emberi érzelmek számtalan ferde irányja ellen.

CZIRJÁK ALBERT.

(Folytatása következik.)

A KIK CSÓK ELŐL SZÖKNEK.

— Novella a gesztenyék hazájáról. —

Irta:

DEÁK ALBERT.

(Folytatás.)

A gróf mostanában untig piczi lábokról beszél, mik a habokban lubiczkolnak, szőke hajfonásról, gömbölyű vállakon, öztermetről, minek terhe alatt a fű sem hajol meg. Szegény Teréza, a vén Almaviva nem bír elfeledni téged! Pikó kláris gyöngyököt, arany karkötő kigyókat, topáz függőket tett egy csinos ébenfa dobozba, mik a némbereknek kedvesek s beállított a kertészlakba egy őszi délután.

A vén Salomóval borozgatott, feleségének elmult ifjúságát siratta, Terézát pedig titokban megkínálta a csinos dobozzal. A lány mélyen élpirult, örült a csillogó ékszernek s a tükör előtt rendre próbálta. Illett neki.

„Nos, hogy tetszenek?” — kérde Pikó derekát átölelve.

A lány szeliden lefejté kezét magáról és azt mondta, hogy igen boldognak érzi magát. Bizony-nyal a fiatal ur igen gazdag és bizonynyal vannak méltóbb ismerői, kikre ennyi drágaságot pazaroljon.

„Oh, a ki ezt adta — szölt Pikó — bizonynyal rája méltónak talál, ámbár valóban pazarló, ha szép szemed gyémántjához még hideg ékkövek sugarát is adja.”

„Szép beszéd” — válaszolt a lány s az ékszereket egyenként beletéve szépen, Pikónak visszaadta a dobozt; csak a gyöngysort feledte nyakán.

„Szentem, nekem ne add, nem én adom ám ezt teneked, hanem...”

„Hanem?” — bámult rá Teréz.

„Tudod, nagyon tetszel ám a grófnak s aztán ez nem kis szerencse...”

Teréza hirtelen nyakához kapott s leszakítván onnan azt a tiz soros klárist, úgy csapta Pikó elé a padlóra, hogy a hány szem, annyi felé gurult.

„Mondja meg azt a grófnak!...” kiáltá szikrázó szemmel... „Mondja meg ezt!” — szölt a gyöngyökre mutatva a padlón s azzal ott hagyta Pikót elmélkedni, a szobában. Az ajtó csak úgy csattant utána.

S visszament Pikó és elmondta a gróf urnak, hogy ez a lány milyen lány és hogy nem lehet ajtóstól rohanni ám, mert ez a vár nem olyan vár, a melynek az ajtaján a macaedoni Fülöp számára bejutna.

„Nem-e” — kiáltott a gróf kipirult arcuzal és felugrott székéről, de mindjárt vissza is esuklott, nyöszörögve, mert a köszvény erősen bántotta a térdét szegénynek. „Esküszöm, Pikó, az a lány az enyém lesz!” S a szavak úgy jöttek vén arcából, mint a facsart citromból a limonád. — „Esküszöm Pikó!...”

„Persze, az én szakállamra” — szölt Pikó lenézve az elaggott szerelmest, ki folyton térdeit simogatta és fogait szivta, hol dühében, hol fájdalomában s arca az ideális és realis elkeseredés küzdelmének eleven tanúsága volt.

„Oh te fiatal vagy még!” — sóhajtott Almaviva gróf s nyilván az Alkazar fürdő termére gondolt, minek következtében langyos lábvizet rendelt magának.

Pikó új tervet forgatott fejében. Kezébe mandolint vett s holdas éjeken Teréza ablaka alatt

többször elénekelte olvatag és mégis férfias szép hangján azt az édes bús spanyol dalt, mely így hangzik:

Haj! én vagyok a fájdalomnak
Búshangu, árva dalnoka
Balkezével, kit a szerencse
Bánat fiának alkota —
Bánat fiának alkota!

Más rózsaszálat énekel meg
Gyöngéd kis kéz ajándokát,
Más zengi boldog ifjúságát
Mi édes élvet annyit ad —
Mi édes élvet annyit ad.

Szeretlek én is! Hiszen szívembe
Csalogány dala költözött.
De nincs ki ezt megértené
Spanyol hazám leányi közt,
Spanyol hazám leányi közt.

Szeretlek én is! hiszen szívemben
Hó lánggal ég szerelmi vágy!
De nincs leány, ki ezt a lángot
Szelid könyvével oltaná,
Szelid könyvével oltaná!...

Czipruslombok árnyán születtem,
Fölöttem csalogány dalolt —
Az első dal, a mit tanultam
A fájdalomnak dala volt,
A fájdalomnak dala volt!...

Igy énekel Pikó és kinyit Teréza ablaka, fehér köntösében kihajolt és úgy hallgatta azt az édes-bús éneket. Kinyit az ablaka, fehér köntösében kihajolt és átölelte puha két karával a mór fiu göndör fürtös fejét és égő arcját ráhajlta. Megvallotta, szereti régen, egy nap óta, mikor a pázsiton ült, a hársak alatt...

Pikónak eszébe jutott a vén gróf, hogyne, hiszen helyette ölelte azt a leányt. Eszébe jutott-e Maritta? Hiszen helyette ölelte Terézát!

A grófnak Pikó mindennap leverőbb híreket mondott. Hogyne! Volt oka rá. Marittának pedig minden nap kedvezőbbeket menyekzőjük felől. Pedig nem volt oka rá. Ez a lány soha sem kérdezte menyekzőjük napját. Vakon bízott benne, épen, mint Teréza. Pikó pedig a Maritta csókját naponta hidegebbnek találta, pedig olyan forró volt az, — a Terézát pedig naponta forróbbnak; a minthogy valóban az is volt. A míg aztán egyszer Maritta is érezni kezdte, hogy a mór fiu nem csókol olyan tüzesen, nem ölel olyan hévvel, mint annak előtte. Oh a szerető hamar észre szokta venni azt.

Minden jégnél hidegebb az a fagyos csók, minek nem a szív ad meleget, hanem az unalom hideget.

Maritta megnézte jól a tükörben, van-e ráncz a homlokán? Sima az, mint a márvány. Szeméből hiányzik a tűz. Nem az, ott lobog, inkább, mint valaha. Tán az ajaka halaványabb? Majd megad a piros vértől. Hajában sincs ősz-szál, ébenfekete az. Hát aztán miért? Lázban égő homlokát lehajtotta az asztalra. De hamar felugrott onnan. Esteledett már. Gyűrt köntösét szépen eligazította, fekete kendőjét felkötötte a fejére s megindult lábujjhegyen.

Pikó pedig édesen sutlogva sétált Terézával a patak porondos útján. Mikor aztán csókot váltva elváltak s Pikó fűtörészve haza felé tartott a holdvilágon, szembe állt vele Maritta az úton.

„Testvéred volt az a lány?” — kérdezte halkan, sutlogva, mintha attól félt volna, hogy mások is hallhatják. Nem merte kérdeni: „Szeretőd volt-e?” Mert hinni se merte, rettegett attól.

„Nem” — felelt Pikó vidoran.

„Nem! Hát akkor ki? Ki, az istenért?”

szölt Maritta és megragadta a karját annak az embernek, a ki el se pirult előtte, csak mosolygott.

„Az Almaviva gróf szeretője. Annak a szeretője, a kitől én téged rejtelek s a kinek más szeretőket keritek, hogy rád ne találjon.”

A lány hallgatott egy darabig és csak azt mondta:

„Ha szeretni talál, ha beléd szeretne!...” és azzal csendesen megindult Pikó mellett. Mikor ajtajához ért, azt kérde hirtelen:

„Sietsz?”

„Sietek” — válaszolt Pikó.

És aztán megtörölte a homlokát és egyet lélekelt, mint a ki keresztül ment egy vékony deszkaszálon, valami szakadék felett. Almaviva gróf fakgatására pedig azt mondta: „Eredj s beszélj magad velem, uram!”

Hát a gróf meg is tette. Egy szép napon hordszékébe ült, a kertészlakba vitette magát és megkérte vén szolgáitól a leányuk kezét, a saját maga számára.

A vén Salomó menten térdre esett:

„Tréfálni méltóztatik? Nagyon szeretem a gyermekemet” — dadogta.

„Szegény házunk, szegény kis fészünk, nyomorult kunyhócskánk! Milyen szerencse...” sivalkodott a kertészné és Almaviva gróf ruháit csókolgatta.

„Halálig veret bennünket, ha hozzá nem mégy!”

„Még szerencse!” — mondák szülői Terézának.

(Végo következik.)

OH HOGYHA...

Oh, hogyha lenne szemem könypatákká,
De siratnálak kedves angyalom,
Fagyos gyöngyökben harmat lenne könyvem,
Hullott lombokra szállva, elhalón.

Oh, hogyha lenne temető szívemből,
Tudnék temetni ifju holtakat:
Szerelmemet, emléked, — még remélve,
Hogy sirom halmán új virág fakad.

Meg sem siratlak, el sem is temetlek,
Velem vagy mindig, lakod lelkeket,
Te kísértő árny vén romok között,
Kit a rego is félve emleget!

II.

Nem, elhagyom, hadd szenvedjen szívem!
Halottai majd hamvá hamvadoznak,
S a fájdalomnak nem lesz hiro sem!
Vesztett virága, vesztett kincse, éke,
Már vissza nem tér, mért búsulni értet!

Oltok virágot még szívembe én,
S én ápolom föl széppé gyöngö sarjából, —
S nem hervad el majd tavasza felén!

Bimbót fakaszt ápolva, óva, védve,
S letépni haj! csupán úgy engedem,
Ha ujat adnak s szebbet is helyébe!

KOLOZSVÁRI ALADÁR.

Méhes Sámuel ref. tanár ifjúsága.

Méhes Sámuel Erdély nagyjai közé kell számitanunk az erdélyi hírlapirodalom megalapításáért, a kolozsvári ref. collegium philosophiai tanszékén teljesített tanári működéséért s az ugyanezen collegium felvirágoztatására tett 10 ezer pengő frtos alapítványáért. Nekünk, kolozsváriaknak, már csak azért sem szabad megengednünk, hogy Méhes Sámuel emléke elmosódjék, mivel a város politikai és társadalmi közéletében, körülbelül 40 éven át, jelentékeny szerepet vitt.

Méhes Sámuel művelt atyától s eszes anyától származott. Atyja Méhes György kolozsvári ref. tanár, anyja Ince Sára volt. Született Kolozsvárt, 1785 jan. 30-án. Tanulását a kolozsvári ref. collegiumban kezdte, atyja vezetése alatt. 1794-ben syntaxista volt s mint ilyen irt emlékverset nagyanyja, Pataki Sára, halálára. 1799-ben subscribált. A deák osztályokat elvégezte 1805-ig s ekkor az orvosi pályára szánta magát. Ezen elhatározással ment a bécsi egyetemre, hol egy évet töltött, de mivel e pályára huzamos ideig kellett küzdeni — saját naplója szerint — atyja megegyezésével a tanítói pályát választá s 1807 szeptemberében, Bereczki János társaságában, a heidelbergi egyetemre utazott. Élményeit önéletrajzában írta meg; melynek kéziratából a két első ív hiányzik, de az egyetemi életre vonatkozó adatok teljesen megvannak. E részt akarom bemutatni az olvasó közönségnek, mint a mely naív közvetlenséggel tárja elénk az ifjú Méhes Sámuel gondolkozását, érzelmeit.

Mi meglepő vala rám nézve Heidelbergra — így szól az önéletrajz — s az ottani lelki élelet? Minő contrast az elhagyott fő — s ezen kis város közt? Ott elveszett az ember a tömegbe, a tanulási céltől minden inkább félre, a gyönyörűségek örvényébe vezetett — itt ellenben a tanítók valának a főszemélyek s a tanulók magokat a polgárok felett képzelve, ezekkel éreztek, hogy az egyetem az első; s a filisterek nagyobbára tőlök veszik élelmeket. A tanulók a tartományok szerint, honnan származtak, különböző ugynevezett Landsmanschaftokra oszoltak s ezeknek színeit visellék sapkájokon s pipájok sinorjain. Az estveli órákon külön serházakba gyűltek s danoltak. Nem volt tanácsos vélek közeli elegyedésbe jöni, mert az oly könnyen történhető bajviadalra való kihívás követte. s ha valaki ezt el nem fogadá, azzal többé egy tanuló sem társalkodott s annak pusztúnia kellett. Nem is jelenék meg e megkülönbözött Landsmanschaftli gyűléseken, hanem midőn mindnyájan, több mint 500-an egy szép estve a szépen kivilágított Schlossgartenben össze valának gyűlve s ott a seres korsók mellett vigan burschi énekeket énekelének, az asztal fejn ülő spádával keresztül döfé sapkáját, a szomszédjával felállott s barátsági poharat ivott. Ez rendre járt s így az én sapkám is átszuraték.

Nem lehet leírni minő lelki élelet vala e kis városba, mint ösztönözött mindent, kibe nemesébb érzés vala minden körülte való a gondolkodásra, a lelki kifejlődésre. . . A szünórakon sétálásaink közti beszédeink tárgya is mindig tudományos vala. Heidelbergra különben igen szép fekvésű hely; a szép szőlőhegyek mellett foly a Neckár folyó vize s a város oldalát mossa; egyfelől a legszebb vidék és út, mind gyümölcsfák közt (Bergstrasse) Darmstadt és Frankfurt felé, másfelől a kies Schweitzingeni kert s csak másfél órai távolság a Rajna melletti szép Mannheim. Heidelbergában a régi vár omladé-

ka, e felett a szép vári kert, a város felett meredek kősziklákra emelkedve, honnan az alatta folyó Neckár s a messze téren látszó Rajna romantisch tekintetet adnak.

Három iskolai cursusok alatt hallgattam Németország egyik első mathematicusától, Langsdorf-tól különböző matematikai tudományokat, Suchow-tól a chemiát, természet historiáját s építés mesterségét; Böchtől philosophia historiáját, Daubtól antropológiát, Schreibertől statistikát stb. Barátaim kevesen voltak, Bereczki Jánossal fél évig együtt laktam, ezután a derék Szabó Jánossal egy évig, ki ma is egyenes jó barátom; ezen kívül társalkodtam a Suchow s Langsdorf fiaival. Mindenszombaton estve az öreg titkos tanácsos Suchowhoz mentem társaságba, hol fiai másokkal gyakran quartetteket musikálának, melyekbe olykor én is segítettem. Itt esmertem meg a szép és mivelt lélkű Zentner Katalint; ezért atyjához jártam ebédre, ki Heidelbergában az első két emeletű s három utcára nyíló vendéglő birtokosa volt. Ez drága volt ugyan, de válogatott társaságban voltam. Tanulók ott nem ettek, hanem professorok s idegen, mivel utazók a föld különböző részeiből, kikkel meg lehetne esmérkedni. A háznépül csak az öreg Zentner ült az asztal közepén. Három leányai az alsó emeletben külön ettenek. A leányt oly ártatlanul szerettem, hogy ő egész másfél évig is semmit sem tudott belőle. Csakugyan ezen szeretet a mint minden más nőszemélylyel lehető esmérkedéstől el-tartóztatott, úgy még jóra, nemesre serkentett. A leány oly mély benyomást teve bennem, hogy eltökéltem magamban, tanulásom végeztével feleségül venni. Azonban a leány idegen nemzet s katolika lévén, jól tudám mi kedvelen benyomást okozna kedves szüleimre s honfiamra nézve, ha ily házassági szövetségbe érkezném haza. Ezért feltevéem magamban oly kütüntetést érdemelni, mi ezen bal-ítéleteket elfelejttesse. Mily boldognak képzelém magamat, midőn erre csakhamar alkalmat találék.

Badeni érdemes nagyherceg Karl Theodor éppen akkor a tudományok 4 osztályaiból ugyanannyi jutalom kérdéseket hirdetett ki, hogy a kinek munkája legérdemesebbnek ítéltetnék, 1808, nov. 22-én, a nagyherceg 70-ik születés-évünne-pén azon célra vert arany emlékpénzzel jutalmaztatnék meg. Magam az orvosi kérdést választottam, mely a léleketvetének a vérre s az emberi organismusra való befolyását tárgyalja. Az anatomiát már Bécsben tanulván, hogy a kérdésre könnyebben felelhessek, Heidelbergában a physiologiát a tudós dr. Achermantól hallgattam. Egyéb rendes tanulmányaim mellett üres időmet a jutalmi kérdés megfejtésére fordítam, a szükséges könyveket megszerentem s csak akkor megjelent legujabbakat Párisból hoztam. Törekedésem szerencsés sikerrel koronázott. A régóta várt 1808, nov. szorongató félelmek közt jelenék meg az egyetem nagy termében, hol az érdempénzek a herezegi biztosok s fényes gyülekezet előtt, musika harsogása mellett valának kiosztandók.

Az orvosi kérdésekre beadott három feleletnek mint a kített jutalomra érdemtelenekek ítélt bíráltatásokat elhallgatva, midőn a 4-diket, az én munkámat legérdemesebbnek ítélték s munkám mellé zárt pecsétes levelkém, melybe nevem vala írva előkérék — kilopám magam a sokaság közül s a Zentner vendéglőjébe menék ebédre. De már az ebéd elején megjelené az egyetem pedellussa in-nepi köntösben s az egyetem nagyságos Prorectora nevében ebédre hívott. Haza sieték s fekete ruhában, rövid, térdig érő csattos nadrágba, fekete se-lyem strimflibe öltözve, a nagy vendégségre sieték,

hol a nagyhercegi biztosok, ministerek, főrangú katonatisztek, több mint 40 professorok s a három jutalmazott tanulók, (mert a jog kérdést egyik sem fejtette vala meg kielégítőleg) valának jelen pompás asztali musika mellett. Engem a Prorector s egy főrangú ur közzé illettének. Mindenki előtt egy butela pezsgő s egy butela 1783-beli renusi bor vala. Minden személytől két arany díj fizetődött a vendéglőnek.

Ebéd közt a prorector felállá s rövid, velős beszédbe előadá, mivel helytelen szeméremből a nagy terembe a jutalmat átvenni nem kívántam, itt csakugyan közönséges helyen kívánja a nagyherceg nevében az arany érdempénzt nekem át-nyújtani. Elvevén az érdempénzt érzékenyen meg-köszöném e ritka kegyet s ígérém minden időmet a tudományoknak szentelni s hogy ha mi tökélyt szerezhetek, azt a nagyherceg buzditásának s a heidelbergi lelkes tanítóknak fogom örök hálával köszönni.

TÖRÖK ISTVÁN.

(Folytatása következik.)

A B Á N Y A T I S Z T.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

(Folytatás.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Történi: Rézbányán.

Elegáns társalgó-terem jobbról és balról ajtókkal. Hátterben, szembe a közönséggel, íveges szárnyas ajtó, mely tágas erkély-re nyílik kert felé. Ezen keresztül hegyes vidék látszik bányanyilásokkal s apró karámmal, egy dombon fakolomp (fatornyon), mely a közönség felé most oldalt áll. Este felé.

I. jelenet.

Kálmán. Ella.

Ella (a pamlagon egy kis asztal előtt ül; ezen virágok halmazban s félig csokorba kötve; elmélyedve köti a csokrot.)

Kálmán (balról sietve; magában.)
A nyomorult! Megmondjam-e neki?
De nem! Miért kinozzam ezzel is?
Jó estét . . . Egyedül?

Ella (észreveszi.)
Ah, valahára! Szóljon ön, mi történt?
Beszélte vele? Otthon találta? Jön?

Kálmán.
Most készülődik. Rettentő levert . . .
Úgy néz ki, mint ki a halálra készül.

Ella.
Mi baj? Beszéljen!

Kálmán.
Nagy láza volt az éjjel. Guttmann,
Ez a jó ember örzé szüntelen —

Ella.
Ah istenem! S ezt, mindezt én okoztam;
Nem kellett voln' úgy kényszeríteni —
(Szünet.)

Menjen, barátom, menjen vissza; mondja:
Maradjon otthon; tegyen úgy, a hogy
Ő látja jónak . . .

Kálmán.
Csak csendesüljön. Hadd maradjon így --
Ella.

Nem, nem! Énrtem fájdalom ne érje,
Én ne okozzak néki szenvedést —

Kálmán.
Nem ön okoz, legyen nyugodt, kisasszony.
Ella.

Nem én? Ki hát? Hisz eddig is csak értem
Türt, szenvedett . . . Oh, egyedül csak értem!
Ha én nem volnék, rég boldog lehetne . . .

Kálmán.
Ellenkezőleg: éppen így leend csak!

Ella.
Nem bánt az én fájdalmam... oh hisz azt
Ő érte békén, édesen viselném...
De ő, ő, tisztelendő!...

Kálmán.
A kétszeres fájdalmat kétszeres
Boldogság követi —
Oh, jó az isten! S a ki érdemes rá,
Azt megsegíti, hogyha benne biz.

Ella.
Bizom, barátom, bizom; oh de ezt
Nem érdemeltem még se, higgye meg —

Kálmán.
Más is van így és mégis hisz, remél,
Pedig akárhányszor még szeretve sincs!
S ön volna az, ön, a kit úgy szeretnek,
Kinek remélni, tűrni nincs erője?
Ha valaha, csak most kell biznia!
Atyjával beszélt?

Ella.
Nem lehetett. Egész nap dolgozott
Az irodában s szörnyű izgatott volt —
Elvette minden bátorságomat —

Kálmán.
Hm. S a mama?

Ella.
Az este nem volt rá elég erőm s ma
Egész délelőtt vásárolni volt
S azóta nem volt alkalmam reá...

Kálmán.
No mindegy. A tatával majd beszélék
Én. Ön pedig ő nagyságát tudassa —

Ella.
Ah, istenem! Bár kész s szilárd vagyok,
Olyan gyengének érzem most magam!
Azt hittem tegnap, hogy erősb leszek ma —
És most, e pillanatban, a mikor
A legerősebb kéne hogy legyek, most
Nem bírok, nem merek...
Atyám boszus s most már a békülés is
Valószínűtlen. — Hát a többi! Oh
Mért is születtem, hogyha ennyi kint
S kétségbeesést kell átvonaglanom? Vagy
Születtem volna egyszerű parasztnak,
Ki a szabad, jó természetben élve,
Ennek törvényét ismeri csupán;
Kinek szabadon nyilhat meg szíve,
Van akarata, vágya, lelke, mert
Nem korlátozza rút előítélet
S nem láncozzák a föld sarához
Az igényeknek vas bilincsei —

Kálmán.
S ön azt hiszi, hogy annak nincs igénye?
Ember az is s egy cseppet sem különb,
Mint mi, kiket magasabb eszme hordoz.
A vágyak és a szenvedélyek őket
Is éppen úgy ragadják, mint bennünket...

Ella.
És mégis boldogabbak!
Kálmán.
Igaz; de ez a boldogság egész más —

Ella.
Mert istenibb, mert tisztább, igazabb —

Kálmán.
Lehet; de aztán nem is oly meleg,
Nem is oly forró, üdvadó!

Ella.
Kiegyenliti legalább, hogy aztán
Ily fájdalom és szenvedés sem éri...

Kálmán.
Ne irigyelje őket, édes Ella!
Én részemről egy percnyi üdvömet
Nem adnám összes boldogságukért.
Ők boldogok, ha megelégedettek,
Ha van mit enni, inniok... A többi
Előttük ismeretlen...

Ella.
És miben áll a boldogság, ha nem
A megelégedésben?... Hogyha szívünk
Azé lesz, a kit szeretünk? Ha lelkünk
Az ő lelkével egyesül...

Kálmán.
Nem ért ön engemet, kisasszony!

Ella.
Valóban nem, ha így beszél ön is!...

Én boldogságot egyet ismerek csak:
Két lángoló szív egyesült szerelmét;
S a világon csak egy boldogtalanság
Van: és az olyan, mint a mi szerelmünk...
Oh jó barátom, énnekem mi sem kell
Az élet összes örömeiből
Csak az, hogy egyesüljünk —
Oh és én ezt nem érem el, barátom,
Meglássa, hogy nem érem el soha! (Sir.)

Kálmán.
Mire való a csüggedés? Valóban,
Ha ily erőlen, gyenge, most, mikor
A legerősebb kéne hogy legyen:
Magam se hiszem, hogy elérje —

Ella.
Igaza van. Erőtlen, az vagyok,
Mégérdemlem e szenvedést... De szóljon:
Honnan merítsek hát erőt, miből?

Kálmán.
Honnan, miből?... Nagyon csodálkozom!
Hát Andor, a ki férfi büszkeségét
És méltóságát dobja el önért? Ki
Csak önre gondol, csak önért hiheg?...

Ella.
Úgy van, barátom: Andor!
Ő az én erőm!
Nevére lelkem új erőre kap —
Igen, barátom, én erős leszek,
Méltó leszek, meglátja, nagy szívére...
(Határozottan.)

Legyen, a minnek lenni kell. Vagy ő
Vagy a halál — ez szent határozásom!

Kálmán.
Igy, Ella, így! Most, bár a legnagyobb
Még hátra van, nyugodt vagyok.

II. jelenet.

Irma, Ella, Kálmán.

Irma (diszes toilletben a legújabb divat szerint, a
jobboldali ajtón jön, vigan, gondtalanul.)

Nos kedvesem, kész vagy már a csokorral?

Ella. Meglesz azonnal —

Kálmán (elébe megy.)

Irma.
Ah, jó napot! Hát maga itt kuruttyol?
S közénk le sem jön? Gyönyörű valóban!

Kálmán.
Nem rég jövék, pár pillanatja csak;
Időm se volt még tudakozódni, hogy
A társaságot hol találhatom —

Irma.
No persze, persze! Hisz maguknak
Terhére volna csak a társaság,
Mint rendesen... Se baj na. Higgye meg:
Nem érzök hiányát!

Kálmán.
Oh meg vagyok győződve róla, nagysád —

Irma.
Lelkem, ne bántsd most a virágokat,
Elvégzem én, a mama hi, eredj be...

Ella (megijed.)
Kálmán (félre.)
Éppen jó! (Ellának int, hogy menjen.)

Irma (folytatja)
Én addig majd, ha tán nem untatom,
Itt maradok magával —
(Az asztalhoz megy s kötözi a csokrot.)

Kálmán.
Nagyon megtisztel, köszönöm, valóban —
Ella. Hol van a mama?

Irma.
A szobájában (hanyagul.) Nem t'om mit akar...

Ella.
Ön itt marad már tisztelendő, ugy-e?

Kálmán.
Igen (halkan Ellához.) Csak késsen egy kicsit,
Úgy is beszélni óhajtok vele
S még Andorhoz is elfutok...

Ella (halkan.)
Köszönöm (fenn) Mindjárt itt leszek! (El jobbról.)

III. jelenet.

Irma, Kálmán.

Irma.
No, hogyha itt marad, talán gyérünk
A kertbe, ott a társaság is —

Kálmán.
Mindenesetre lemegyünk; de csak
Pár pillanatot áldozzon nekem,
Ez alkalomra úgys rég lesek...

Irma.
No, no! Talán csak nem akar szerelmet
Vallani, hogy ily furcsa képet ölt?
Komolyan: ezt szeretném hallani
Magától! Roppant curiosus vagyok:
Hogy illik össze papszaj s vallomás?
Foglaljon helyet addig is tehát... (Leülnek.)

Kálmán.
Ezt nem teszem; szüksége sincs reá —
S el sem fogadná tőlem, azt hiszem...

Irma.
Nem-e? Ki tudja? Én bizony
Nagyon szívesen hallgatom az ilyet —
Legalább aztán jót nevetetek!

Kálmán.
Igaz, hisz ezt ma csak nevetni szokták!

Irma.
Természetes. Nem érdemes egyébre —
A férfiaknak hinni nem lehet,
Szívük, szavuk, az mind hamis. Biz én
Az effélékkel éppen nem törődöm —

Kálmán.
Hogy is törődne, a mikor jegyes —

Irma.
Jegyes? Igaz! De eddig sem törődtem
És ezután se, annyit mondhatok,
A szerelem ma üres szóbeszéd,
Sovány ábrándok táplálója csak —

Kálmán.
S ön mondja ezt, kisasszony, a jegyes?

Irma.
Én; igen, én! Hát ki is mondaná?
De hagyjuk ezt!
Beszéljen inkább arról, a miért
Ez alkalmat már oly régen lesi.
Nos, halljuk!

Kálmán.
Beszéljek, mikor így utasít el?

Irma.
Hát szerelemről óhajjt szólni?
Kálmán.
Arról biz én s pedig komoly szavakkal...

Irma.
Komoly szavakkal? Hahaha! Derék!
Hallja! Maga már érdekelni kezd...
Ki vele szaporán!

Kálmán.
Bocsánat, nagysád; félreért, nem én...

Irma.
Nem —? Annál jobb! Pap és szerelem
Úgy sem fer össze —

Kálmán. Lehet —

Irma.
Talán szerelmes valaki belém?
Előre mondom: nem szerethetem!

Kálmán.
Sajnos, hogy ilyet nem jelenthetek —

Irma.
No, de beszéljen hát, az istenért!
Mindjárt feljönnek s aztán nem lehet...

Kálmán. Ön jegyes...
Irma. Igen, én az vagyok.
Kálmán. És boldog is...
Irma. Dehát mit akar mindezekkel?
Kálmán. Boldog... S valóban az?
Irma. Hát hogyne volnék! Mondom, az vagyok!
Kálmán. Kétségtelen: az Elemér szerelme
Az, a mi boldogítja önt, ugy-e? (Félre.)
Levén gyönyörű equipase-a, földje —
A mint beszélük s ő híreszteli...
Irma. Sajátságos fogalma van magának
A boldogságról, édes tisztelendő!
Kálmán. Miért?

Irma.

Hát azt hiszi maga: ha nem sohajtunk
Szünetlenül a sápadt holdvilágra:
Nem is vagyunk már boldogok? (Nevet.)

Kálmán. Ezt nem; de...

Irma. Tudom, mit akar mondani! De lássa
Mai világban nálunk más a fő...

Kálmán. A kényelem, a pompa, fény... Úgy-e?

Irma. No, ha nem is fő...

Kálmán. Első, ugyebár?

Irma.

Hja, édes barátom!

A régi kor világa, melybe' lelkünk
Csak napsugaras fellegekbe járt:
Régen letűnt! Ma más szél fujdogál!

(Gúnyosan.)

Szegényes hajlék gyöngé mécsvilággal:
Homályos alkony — valami regényes
Kis völgy ölen — hol tiszta ér csacsog;
Madáracsicsérgés, lomb és több efféle...
Lehet szép, ámde — Ellának való!

Kálmán.

Ellának ugyebár?...

Most nem akar olyannak neje lenni,
Kit ki nem állhat, bárha gazdag is?

(Folytatása következik.)

PESTI POSTA.

XXVIII.

Budapest, nov. 12.

Vasárnap nyílt meg a képzőművészeti társulat műcsarnokában az őszi kiállítás. Erről akarok önnek írni egyet-mást. A kritika nem kenyerem, (hála istennek!) nem is értek hozzá. Hirneves mű-ítészek szabályait

idézni, nagy frázisokkal dobálózni nem tudok, Ha szemben állok egy művészi alkotással, legyen az kép, szobor, vagy költemény, — nem sánczolom el magamat a hivalkodó tudálékosság mögé, a hogy ezt ma napság a divatosok teszik, tudom a szépet élvezni, s nem keresve azt, hogy innen, vagy onnan mi hiányzik, de megelégszem a nyújtott jóval, s egyáltalán nem szégyenlem kimondani, hogy nekem ez vagy az a művészi alkotás tetszik, ha mindjárt a nagy ítészek el is kárhoztatták. Viszont nem dobom követ azt, ki az én simpathiamat nem bírja kielégíteni s elfordulok tőle, támogassa bár Aristoteles és Lessing s a többi nagy aesthetikai törvényhozó valamennyi szabálya is. Ne várjon háf tőlem kedves barátom alapos mű-bírálatokat, el fogom önnek egyszerűen mondani, hogy ez vagy az a kép mitéle benyomást tett rám, mitéle érzelmeket költött föl bennem, a mi a kritikát illeti, forduljon amugy is fölös számban lévő „mester“-einkhez.

A tárlat megnyitása alkalmából azt hangoztatja a sajtó egy része, hogy jelenleg a magyar irodalom nem áll egy színvonalon a magyar festőművészettel, s hogy míg az utóbbi fénykorát éli, az előbbi határozottan hanyatlásnak indult. Véleményem szerint ez ítélet tulszigoru, sőt helytelen. Vegyük csak szemügyre. A festészet terén egy nagy hódító honfitársunkkal dicsekedhetünk s ez: Munkácsi; kevesebb dicsőséget szerzett-é a magyar névnek vele szemben Jókai, kinek műveit valószínűleg versenygéppel sietnek lefordítani a művelt világ minden nemzetei? Vajda János, Mikszáth, Kiss József, Csiki Gergely, Bartók Lajos, Dóczy, kiknek művei külföldön is méltó feltűnést keltenek, annyira méltatlanok-e szembe állítani: Benczur, Böm Pál, Mézőly, Spányi, és Paczká-val? ... Tessék,

ítélje meg bárki s arra a meggyőződésre fog jutni, hogy hála istennek, mindkét táborban nagy tehetségű művészekkel dicsekedhetünk s ha látszólagosan az egyik fél mégis föléje kerül a másiknak, úgy ennek egyedüli okozója: a kor áramlata és a divat. A közönség, mely mostoha-gyermeknek tekint az egyiket, míg a másikat keblén melengeti. Néhány év előtt még csak úgy elvétve találtuk egy magyar festő képét a főuri salonokban, ma már szégyen olyannal nem birni. De viszont tekintsük át egy főur, egy módosabb polgár könyvtárát, hölgyeink olvasó asztalát s látni fogjuk, hogy Zola, Daudet, Turgenjew, Hackländer, stb... uralják ott a tért, míg a mi írónk művei csak kölcsön-kép kerültek oda valamelyik harátnőtől, ebből vagy abból az olvasó körből. Ez a sorsuk legjobb esetben, mert többnyire kivágtatlanul küldetnek vissza a könyvárushoz. Nos hát tisztelt uraim és hölgyeim, nyissanak önök szívében tért a magyar irodalomnak, önök pedig tisztelt újságíró urak ne tartsanak hajtó-vadászatot másod és harmadrangu külföldi írók természetményeire, de pártfogolják kissé jobban a magunk süttetjét s meg fogják látni, hogy a magyar belletrisztika nem törpül el annyira a magyar festőművészet mellett.

És most térjünk Hecubára.

A tárlat rendkívül gazdag; bele szédül, a ki egyszerre akarja áttekinteni. Sok gyönyörű kép van itt, de van sok befestett vászon is. A magyar művészekről eredő festmények száma: 176. Külföldi munka van 197. Utóbbiaknál csak a numerus nagyobb, de nem a becs: sok olyat nem mernének a mieink kiállítani, mivel a külföldiek nagyra vannak.

Három képre voltam nagyon kíváncsi, s ezek: Paczka: „Attila és Ildikó“-ja; Bihari: „Czilinder próbá“-ja; s Révész: „Petőfi Sándor“-ja.

Mondják, hogy Paczka Ferenczet a tulságos dicséret és elismerés tette elbizakodottá; hogy pöffeszkedő, s el van telve saját „én“-jével. Nem tudom hogy igaz-é ez vagy rágalom, nem is kutatom, semmi közöm a művész saját egyéniségével, midőn művét nézem. Nagy kép ez az „Attila és Ildikó“; hálószoba belseje, de nem hiszem, hogy kor-hú bútorzattal. Balra van a nyughely, melyen Attila keresztben fekszik, felső teste lelóg az ágyról: a fehér lepedőn vérfoltok látszanak; „Isten ostora“ meghalt orrvérzésben. Jobbra az ágytól áll Ildikó. Egyebet nem mondhatok róla, mert nem látom, mit művel; még azt sem tudom, hogy örül-e? meg van-e rémülve? sir-é vagy kaczag? mert bal kezével és karjával eltakarja arcát úgy, hogy csak az orra látszik ki. A tárgy itt nem csak hogy realistikus, sőt materálistikus, még pedig a legnagyobb mértékben. De festeni valakinek (az itt mindegy akár Attila, akár Pityi Palkó!) halálát, ki orrvérzésben hal meg, kissé bizar dolog, de hát ez hagyján, mert művészetben nem a mi, hanem a hogyan határoz. Verescsagin-féle virtuozitással óriási hatást lehet elérni. Nem tehetek róla, de engem ez a kép teljesen hidegen hagyott: nem éreztem előtte sem borzalmat, sem szánalmat, sem szépségeiben nem gyönyörködhettem, mert olyanokkal nem bírok; általában semmi hatást sem gyakorolt rám e festmény, még undort sem éreztem, a mit — tekintve a tárgyat — nem csoda ha keltene a nézőben. A kép megölő betűje tehát az: hogy semmitmondó üres. Lehet-é még tovább menni? lehet-é többet beszélni egy művészi alkotásról, mely maga is néma? mely nem fejez ki semmit? ... Mindkét

alak elhelyezése a lehető legszerencsétlenebb. Attilának csak a feje és püffedt (mitől?) mell-kasa látszik. Ildikó pedig akár ott sem volna, legalább nem látnánk egy rosszul festett, rosszul rajzolt, rosszul színezett meztelen női testet. Valóban szerelném tudni, hogy maga e kép megalkotója elégedett volt-é művével, s hogy jónak tartja-é? ...

Bihari „Czilinder-próbája“ egyike a tárlat legügyesebb képeinek. Falusi házaló zsidó beviszi az ő ribi-rongyát egy paraszt házhoz; fiatal leányok, legények sűrögnek körülötte, s az egyik legény csintalan jó kedvében fejébe nyom egy magas tetejű kalapot. Meztláb, gatyában lobogós ujjugben és czilinderrel a fején ott áll kaczkiasan a szoba közepén s hamisan kacsingal a szeretőjére. Mindnyájan körülötte sereglenek, kaczagják, kinevetik. Mindenki mosolyog a képen és mindenki kénytelen mosolyogni, ki a képet nézi. Új és nagyon szerencsés eszme, szerencsésen megoldozva. Bihari képe Párisban is méltó figyelmet kellett.

Révész Imre Munkácsy tanítványa; az ecset hordozáson, a színek vegyítésén, a Bitume gyakori használatán meglátszik a mester oktató vezetése, de azért Révész önálló tehetség, még pedig nagy tehetség. Későn kerültem képe elé s mégis több időt töltöttem előtte, mint a tárlat valamennyi képe előtt összesen. Jól esett nézmem. Petőfit ábrázolja, a mint a szabadság lánglelkű dalnoka költeményeit néhány magyar parasztnak felolvassa a korcsmában. Fájdalom és sok tekintetben szégyen is ránk, — nem tudjuk mi újabb generatio, hogy Petőfi hogy nézett ki, de én hiszem, hogy ilyen volt, a minőnek őt Révész festi; meg van ez arczon minden, a mi Petőfit jellemzi: rajongás a szabadságért, szerelmi tűz a szemekben, dacz az ajkon, erő a kifejezésben, tekintetében magasztos báj, mozdulatában prófétai nyugalom és fonség. Az őt körülvevő alakok mindenike egy típus, vének, fiatalok tarka csoportokban; mindenik arczán és mozdulatában más-más a kifejezés.

Igen, ez a kép beszél hozzám, hallom a költő lelkesítő szózatát, mely szívemig hat, feledem, hogy festett kép előtt állok, nem tudok tőle megválni. Megértettem a művészt, ki vegyen bár kezébe tollat, ecsetet, vésőt, ha e szerszámmal el tudja mondani a mi szívében lakik, ha mindenki érezni fogja azt, mit ő érzett az alkotás pillanatában — úgy az a művész meglehet elégedve önmagával, mert az egyszerű ember, a porszem istenhez lesz hasonlónvá, ki teremti! —

GABÁNYI.

IRODALOM.

A regényes feleség.

Irta Gyarmathy Zsigáné. Budapest Révai testvérek. 1885.
VIII. adr. 295 l. Ár 1 frt 80 kr.

Némely írók azon elhatározással fognak műveikhez, hogy embertársaikat, kik ez erény utjáról letértek, kiméletlenül meg fogják dorgálni s ketetes szavakkal fogják elibök rajzolni a valódi erény képét, mely után mindenkinek törekednie kell, ha nem akar még e földön elkarhozni. Az ilyenek az u. n. didaktikusok, kiknél a költészet alá van rendelve a tanító-czélnek, s éppen ezért semmi hatások sincs.

Mások ellenben finom érzékkel sejtik meg a korszellemet s a szerzett benyomásokat műveikben értékesítvén: hű képét tükrözik vissza a társadalomnak. Az ilyenek aztán tanítanak, a nélkül, hogy

tanítani akarnának, mert alakjaikban sokszor megdöbbenve ismeri fel az olvasó a valódi embert és saját képmását.

Gyarmathy Zsigáné is erre törekszik s feladatát szép sikerrel oldja meg. A Gracsi Julia alakjában szerencsésen vannak feltüntetve az olyan nők, kik gyerekkorukban „csoda gyermek”-ek, s a rém-regények mohó olvasói; férjhez menetelők után pedig „martir”-ok, mivel férjeikben nem lelhetők föl azon ideált, melyet a regények phantasztikus hősei által fölizgatott képzelők lelki szemek elé rajzolt. Szerzőnőt pedig csak egy hajszál választja el az alaktól a karrikatúrától, de jó érzéke mégis megóvta s a tehetséges, de a félszeg nevelés miatt szerencsétlenné vált Julia iránt mindvégig részvételet érzünk. Hasonló módon sikerült a gyöngéd, de erélytelen Buzdi Márton; — valamint a fejedelmi ösökkkel kéréző s a becsületes munkát még a koldus rongyokban is szégyenlő Berekközi-família jellemrajza is. Bedő Gyuri bácsi és neje visszamaradt alakok egy régi jobb időből s valahányszor csak feltűnnek a könyv lapjain, mindig valami kedves derűt özönli el lelkünket.

A compositio és előadási mód azonban koránt sem oly sikerültek. A regény vége nagyon töredékes, s azt a benyomást teszi, mintha szerzője belefáradt volna. Buzdi Márton öngyilkossági kísérlete sem eléggé indokolt, s úgy látszik, csak azért kell megtörténnie, hogy a végső pillanatig „regényes” Julia utána ölje magát, s e tettevel egyszersmind alkalmat nyújtson szerzőnek a munka befejezésére. Általában a vég nagyon szeszélyes, s az emberi lélek ismeretéből többé ki nem magyarázható.

Az előadási módot illetőleg csak a túlzott színnek ellen van kifogásunk, melyeket szerzőnő itt-ott előszeretettel használ. Fehér Istvánné p. o. igen sokat „teremtett”-zik, mintha az író attól tartana, hogy alakja nem tűnik fel elég marquirozottnak az olvasó előtt. Pedig a hatás mindig nagyobb, ha az ember pár finom vonással csak sejtet az olvasóval valamit s a többit az ő képzeletére bizza. Így az sem praktikus, hogy a Buzdi Márton jövendő sorsát zárjel között már a 75-ik lapon elárulja, mi által az érdeklődésből sokat levon. Ezt ugyan ugyan Jókai is teszi, de azért bizony nála sem előny.

Ezekkel szemben van szerzőnek egy olyan tulajdona, melylyel csaknem egyedül áll a modern magyar irodalomban. Egy-egy csöndes falusi „otthon” báját; a kandalló előtti estéket; az egyenes szívű s habár kissé szabadosan is szóló vidéki nemesnék multságait senki sem rajzolja oly találó színességgel, mint ő. Az ember szintugy maga előtt látja a diófaktól árnyalt tágas curiákat, hová csendes lovakkal vágtat be a vendég; s egészen otthon érzi magát a barnult ebédelőben, hol Vas Gáspár uram és Bedő Gyuri bácsi köszöntik fel egymást ékes hosszú szóval. E közben a holdog gyermekévek egy-egy jelenete is feljúl lelkünkben s el-el-suhan előttünk a mult egy-egy alakja, kinek arcán kedvvel pihentek egykor szemek; beszédén pedig áhitattal csüngött zsengekorunk nem szünő figyelme...

Oly tulajdon ez, hogy a regény legvonzóbb lapjai azok, a melyeken nyilvánul. Hátha megpróbálná szerzőnő egy regényt írni ez általa kétségkívül nagyon jól ismert körből? ... Hogy sikerülne: arról eddigi működése meggyőz.

CSERNÁTONI GYULA.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvártt, 1884. november 15.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. Premióre előadása volt ujjlag színházunknak csütörtökön. „A mai nők” Moser német író legujabb szinpadai munkája került színre, melynek, úgy látszik, más célja nincs is, minthogy hallgatóit 5 felvonáson keresztül kedélyes hangulatba tartsa; e cél el is érte, de ennek elérében kétségtelen színészeinknek is kiváló érdemek van, főképp pedig Nagy Ibolyka, Gerú Lina, Szentgyörgyi, Zilahi, Vendrei és Megyerinek. Különbem nem e premióre volt a legévezetesebb előadása e színházi-hétnek. Hétfőn Katona József emlékeztetére a „Bánk-Bán”-t adták elő; a czimszerepben Kovács Gy. remekelt; Melindát pedig Megyasza személyesítette. Kedden „Frou-frou”-ban élveztük Megyasza pompás alakítását s boszankodtunk „Luise” személyesítőjének modoros játékáért; a férfi szereplők közül elismerőleg kiváltkúp Kovács Gyulát és Zilahit említhetjük fel. Ma este szintén élvezetes előadásnak nézünk elébe, s nem is kőszünk előlegesen is elismerésünknek adni kifejezést a legkitűnőbb „Margit” (Stomfay család) személyesítője Geró Linának, legkitűnőbb szerepe „Margit” eljátszása alkalmával.

— LÁNYI ERNŐ, színházunk kiváló tehetségű és buzgó karnagya a napokban beadta lemondását a színházi igazgatóságához. E lemondást, mint értesülünk, Lányi és az igazgatóság közt felmerült véleménykülönbség idézte elő, de hinni akarjuk, hogy az igazgatóság színházunk s különösen a most szervezett opera érdekében módot fog találni arra, hogy Lányi ezentulra is megmaradhasson az általa oly elismerésre méltón betöltött karnagyi állásban.

— „EGY ASSZONY TÖRTÉNEKE” czimvel a budapesti nemzeti színházban szerdán egy négy felvonásos társadalmi dráma adatott tetszés mellett Szerzője Méray Horváth Károly, ki eddig az irodalomban képzőművészeti magvas és eredeti cikkeiről volt ismeretes. A lapok általában mind elismeréssel szólnak a műről. Mult télen könyvalakban is megjelent „Nő” czimvel s szerzője sokáig találgatások tárgya volt a fővárosi lapokban. Különösen dicsérik az élénk drámai dialogot és compositiót.

— AZ ELSŐ MAGYAR KÖLCSÖNKÖNYVTÁR. Mikor a nagy árvíz 1838-ban Pestet pusztította, a váci utca azon házában, a melyben Kisfaludy Sándor és Vörösmarty meghaltak, állott Hartleben könyvkereskedése. Hartleben mindent elkövetett könyvkereskedésének megmentésére, de sikertelenül. Az árdat Hartleben boltját is ölnyi magasságra lepte el, s a néhány ezernyi kötetet kénytelenek voltak a városligetbe hordani, hol a pázsitra kiterítve szárították. A könyvek ugyan megszáradtak, de még sem voltak alkalmasak a könyvkereskedés útján való elárúsításra, de Hartleben, hogy mégis értékesítse azokat, megalapította az első magyar kölcsonkönyvtárt. Így írja ezt a „B. H.” legutóbbi számának tárczájában.

— LÓNYAI MENYHÉRT GRÓF IRODALMI HAGYATÉKA. A mult héten elhunyt gróf után rendkívül érdekes és nagybecsű irodalmi mű maradt hátra, melynek a czime: „Széchenyi István.” E mű keletkezésének története az, hogy midőn Széchenyi Béla gróf atyjának a nagy Széchenyi Istvánnak hét foliás kötetre rugó leveleit a magyar tudományos akadémiának ajánlotta, Lónyay, mint az akadémia elnöke, magának tartotta fenn a tisztelet, hogy a történelmi becsű leveleket a nyilvánosság előtt bemutassa. E czélból e levelek alapján alapos jellemzést írt Széchenyiről, mint emberről s megvilágította az ő hatvan ezer forintos akadémiai alapítványának történetét is. Művének azonban csak első és nagyobb részét készíthette el teljesen, a befejező részre vonatkozólag csak jegyzetei maradtak fenn. Minthogy azonban a boldogult gróf utolsó idejében nagy kedvvel dolgozott e művén, családja az egésznek kéziratát a gróf legutóbbi titkárjának, Vikár Béla országgyűlési gyorsíró s fiatal nyelvtudós-nak adta át saját alá rendezés végett. Vikár most szorgalmasan dolgozik e művön, melyet elkészülte után Fraknói Vilmos főtitkár fog az akadémiának bemutatni. Lónyay az utóbbi napokban egy Magyarországi anyagi érdekeit tárgyaló nagy munka megírását tervezte, melyben azonban korántsem azt akarta kimutatni — mint annak idején egy pár lap írta — hogy a mostani kormányrendszer örvénybe sodorja az országot, de sőt a mostani pénzügyi kormány-

zat és politika mellett tört volna lándzsát. A nagyérdemű műből azonban a terven kívül mi sem maradt fenn.

— BARRA ÉS JÓSIKA MIKLÓS. E czim alatt érdekes tárczája jelent meg egyik fővárosi lapnak, melyből közöljük a következőket: Az 1836-ik év egyik napján egy fiatal elegáns ur lépett Barra könyvkereskedő üzletébe Kolozsvártt. Kezében egy csomó kéziratot szorongatott „Én báró Jósika Miklós vagyok” és a kéziratot átnyújtá a könyvkereskedőnek. A czimlapon ezen sorok valának olvashatók: „Irány” alatta ily jelszó állott: „Virrad, haladjunk.” Barra elfogadta a mű kiadását és az „Irány” néhány hét múlva megjelent, s a posta egy napon megvitte Jósikának műve legelső példányát, mint írói honorariumot! Barra csak várta a vevőket, de azok bizony nem igen jöttek, pedig Jósika nem sokára egy újabb munkáját is elhozta, mit Barra szintén kiadott „Vázlatok” czim alatt; de e munkára is csak az a sors várt, mint az előbbire. A könyvesboltban lepte el a por, s ez annyira elkeserítette Barrát, hogy Jósikának legelső regényét „Abafy”-t már nem fogadta el, s a bárót azzal utasította el; „tegyen az ur már mást koldussá, nekem elég volt az ön munkáiból.” Jósika másnap reggel már uton volt Pest felé. Itt Eötvös József ajánlatára Heckenasthoz ment, a ki elfogadta tőle a kéziratot, persze ingyen. A megjelent „Abafy” pedig csinált Heckenastnak roppant jövedelmet, Jósikának pedig országos hírnevet.

— ÉRDEKES KÉZIRAT került nemsokára az akadémia valamelyik nyilvános ülésén felolvasásra. Csokonai Georgron-fordítása, melyet Ponori Tewrewk Emil fog bemutatni. Az eredeti kézirat elveszett s a munka eddig ismeretlen volt, most azonban másolatban került elő. Hitelességét a kézirat történetével lehet bizonyítani, de a fordítás maga is egészen Csokonaira vall. A tudós tanár az érdekes iratot már be is mutatta az akadémia klasszika-filologia bizottságnak.

— NAGYBECSŰ AJÁNDÉK. Semzey Andor, a természettudományoknak páratlan bőkezű mecénása, a ki a nemzeti muzeum ásványtárát s a földtani intézetet oly sok és becses gyűjteménnyel gazdagította, legujabban néhai Fauser Károly volt fővárosi gyógyszerész rendkívüli nagybecsű s különösen ritka magyarországi példányokban gazdag ásványgyűjteményét az örökösöktől 17.500 frton megvette s az egészet a nemzeti muzeum ásványtárának ajándékozta. A gyűjtemény, mely nem nagy, de ritka példányokat tartalmaz s két közönséges álló szekrényt tölt be, már megérkezett az ásványtárba, hol ujjonnan fogják rendezni s azután átadják a közhasználatnak.

— MÁRIA ANTOINETTE KÖNYVTÁRA. A párisi „Gaulois” érdekes leírást ad arról a könyvtárról, mely Mária Antoinettének. XVI-ik Lajos nejeének, Franciaország legserencsétlenebb királynőjének tulajdona volt. A könyvtár a Tuileriák palotájában közvetlenül a király boudoirja mellett volt elhelyezve, s csupa arany, azurkék, fehér és rózsaszín kötésű könyvekből állott. A falakat velencei tükrök és a király udvari festőjének Van Speandocknak festményei díszítették. A két ablak között derengő világosságban állott a királynő íróasztala, szemben vele pedig egy nyúgágy. Ez volt Mária Antoinette legkedvesebb szobája, itt írta leveleit anyjához, Mária Teréziához; itt fogadta legbizalmasabb ismerőseit, De Ligne herezeget és többi kedveltjeit. A királyné nagyon szeretett olvasni, minden ujjonnan megjelent könyvet keresztül lapozott, de természetesen soha sem olvasott, csak keresztül futotta a könyveket s inkább csak találgatta azoknak a tartalmát. Szerette a regényeket, könnyed gondolkozása hajlott a frivolitás felé, de azért tudományos és komoly művekkel is foglalkozott, különösen szerette az 6-kor nagy férfiak jellemrajzait tanulmányozni. Nagy büjt idején csak keresztény erkölcsi műveket olvasott.

— HIRLAP-KIÁLLÍTÁS. Deczember végén hirlapkiállítást nyitnak meg Nizzában, mely nemzetközi lesz s a kiállítási igazgatója, dr. Czernovszki felhívja a világ összes hirlapszerkesztőseit, hogy lapjukból egy példányt e czim alatt „Exposition des journaux. Nizza, poste restante” küldjenek.

Tartalom: Reál-ideál. Sándor József. — A mama szerelme. Petelei István. — A torockói lányok. — A kik a csók elől szöknek. Deák A. — Oh hogy! a. Kolozsvári Aladár. — Méhes Sámuel ref. tanár ifjusága. Török István. — A bányatiszt. Irta: *. — Pesti posta. Gabányi. — A regényes feleség. Csernáttoni Gyula. — Különfélék. — Tárcza: A roszt kedvű. Czirják Albert.